Bouwen aan het wallet-ecosysteem: van energie tot onderwijs

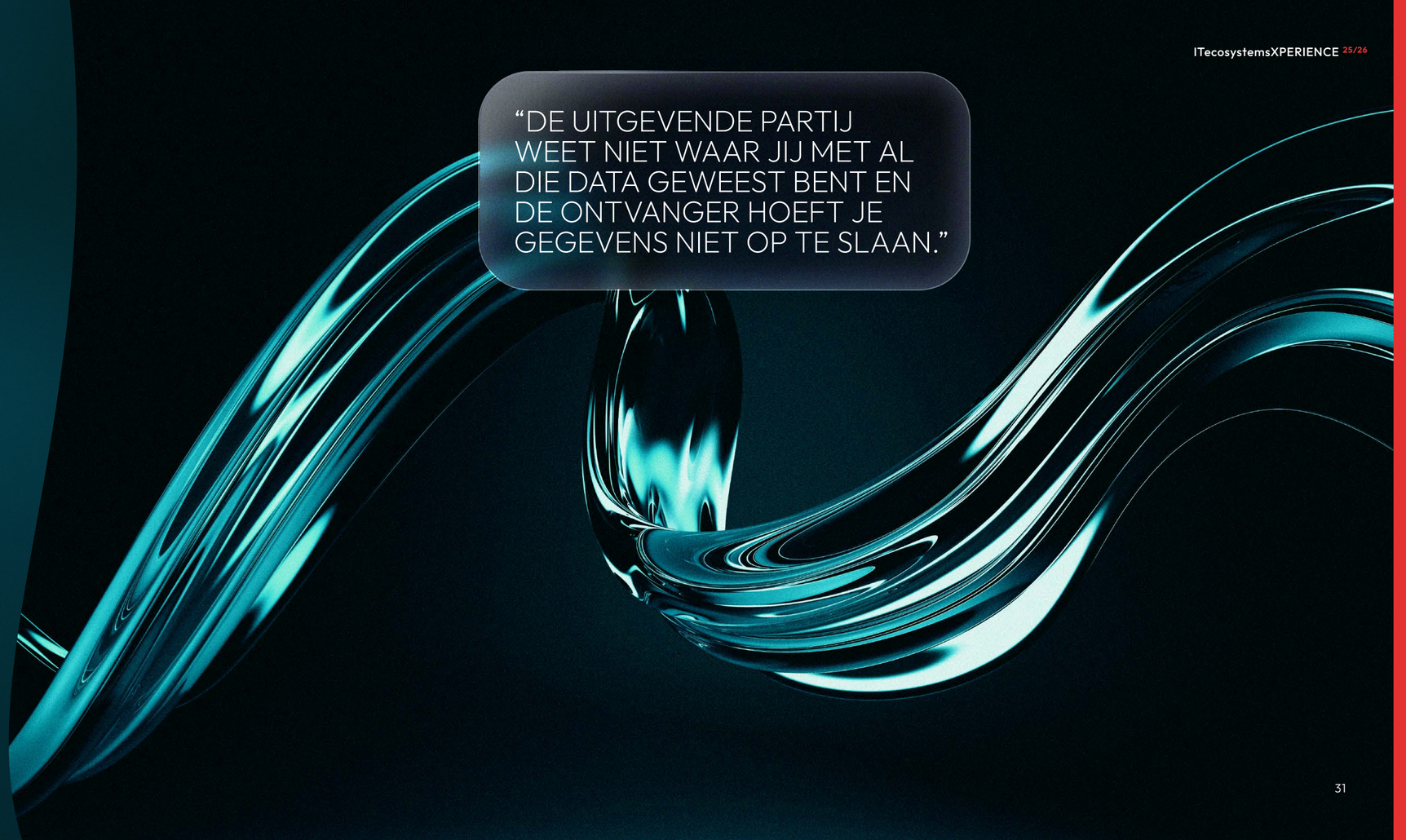
Europese landen moeten eind 2026 een gecertificeerde EDI-wallet beschikbaar stellen. Dit is een digital wallet, waarin burgers persoonlijke geverifieerde gegevens kunnen verzamelen en delen. Binnen verschillende sectoren zien organisaties kansen: met een digital wallet kan de dienstverlening naar de burger mogelijk vereenvoudigd worden. Maar hoe pak je dat nu goed aan?

Over een gemiddelde Nederlander bestaat behoorlijk wat data. Denk aan belastinggegevens, adressen, diploma's en het burgerservicenummer. Maar ook: je internet historie en klikbedrag bij online retail en social media. Die informatie staat verspreid over systemen die niet altijd toegankelijk zijn, of juist te toegankelijk. Vanaf eind 2026 moet daar in Europa verandering in komen. Burgers krijgen zelf beheer over hun gegevens, die ze kunnen verzamelen in een 'digital wallet'.

Voor veel mensen is een digital wallet geen onbekend begrip meer. Vrijwel iedereen heeft de Google Wallet of Apple Wallet op de telefoon staan, voor klantkaarten en mobiel betalen.

Maar je kunt dus veel meer informatie in zo'n wallet verzamelen. "In plaats van dat je inlogt bij een partij die allemaal informatie over jou verzamelt, verzamel je zelf al die gegevens en bepaal jij wat je met wie deelt", legt Henk Marsman uit tijdens het DEI Jaarevent in november 2025, waar een rondetafelsessie over digital wallets was. Marsman doet bij de TU Delft promotieonderzoek naar businessmodellen voor digitale wallet-providers. Een van de voordelen van de wallet is privacy. "De uitgevende partij weet niet waar jij met al die data geweest bent en de ontvanger hoeft je gegevens niet op te slaan."

Naast de opties van Google en Apple zijn er ook diverse andere wallets op de markt, bijvoorbeeld van Yivi en Datakeeper. Eind 2026 moet daar één van de Nederlandse overheid zelf bijkomen: de NL-wallet. Iedere EU-lidstaat moet dan namelijk een zogenaamde EDI-wallet beschikbaar stellen: een gratis digitale wallet die gecertificeerd is volgens het door Europa goedgekeurde raamwerk en waar je nationale digitale identiteit in kan worden opgeslagen.

Wallet voor de energiesector

Met de EDI-wallets krijgen burgers weer regie over de gegevens die nu door de overheid beheerd worden, zoals je naam, geboortedatum en diploma's. Maar ook andere sectoren zien hier mogelijkheden in en werken aan hun eigen initiatieven. Door cross-sectoraal aandacht te hebben voor de wallet en ervaringen uit te wisselen, kunnen verschillende initiatieven elkaar onderling versterken.

De energiesector is een van de branches waar aan een initiatief voor een wallet gewerkt wordt. De energiesector heeft sinds 1 januari 2026 namelijk te maken met een nieuwe wet, vertelt Klaas Hommes, directeur van Het Normo, de gegevensuitwisselingsentiteit, tijdens het DEI Jaarcongres. "Belangrijk van die nieuwe wet is dat de controle over data teruggaat naar van wie die is: de aangeslotenen, oftewel de klanten."

"Als je eerder iets over een aansluiting wilde weten, was je afhankelijk van een commerciële partij: je energieleverancier. Wissel je van leverancier, dan heb je weer met een nieuwe partij te maken en kun je niet meer zo gemakkelijk bij je historische gegevens. Die staan bij de vorige leverancier." De nieuwe energiewet draait dat idee om: de burger beheert zijn eigen data, ongeacht welke leverancier je gebruikt. En de burger bepaalt met wie die data gedeeld mogen worden.

Het Normo speelt hier een belangrijke rol in. Deze onpartijdige entiteit, opgericht door de gezamenlijke netbeheerders, opereert als centrale verbinder en werkt stap voor stap aan een betrouwbare inrichting van de data-uitwisseling. Hommes: "Partijen die data willen hebben, zoals prijsvergelijkers, moeten zich bij ons registreren en aan onze voorwaarden voldoen. Een klant die data aan een partij wil verstrekken, identificeert zich met DigiD of eHerkenning." In de toekomst moet dat dus ook met wallets kunnen. Het Normo controleert of de informatie aan beide kanten klopt en geeft dan toestemming voor de uitwisseling van data. De data zelf beheert Het Normo echter niet.

Wat Hommes betreft kan een wallet interessant zijn voor die matchmaking. Als een klant nu goedkeuring wil geven voor de doorgifte van energiedata aan een partij, moet de klant eerst naar de website van Het Normo, zich daar inloggen en goedkeuring geven. Maar als alle data in een digital wallet zit, kan de klant simpelweg in de app goedkeuring geven voor de doorgifte. Het vereenvoudigt het proces, denkt Hommes.

Het Normo
duidelijke afspraken ● veilige energiedata

Klaas Hommes
Directeur

Wallet voor onderwijs

De energiesector is niet de enige branche die de mogelijkheden van zo'n wallet ziet. Ook in de onderwijssector wordt aan mogelijkheden gewerkt. Vanuit Npuls, een nationaal groeifonds van de overheid ter verbetering van het onderwijs, werkt SURF aan de Eduwallet. Ook hier staat de lerende centraal, met regie over zijn eigen data. Voor de Eduwallet bestaat zelfs al een proeftuin, eduwallet.nl, waarmee deze sector verder is dan de energiesector. Het mooie is dat als dit soort fieldlabs en proeftuinen gezamenlijk optrekken, dus cross-sectoraal van elkaar geleerd wordt en het wiel niet opnieuw uitgevonden hoeft te worden.

"In de huidige situatie ga je ergens naar school of studeren en wordt daar een account voor je aangemaakt. Alles wordt vervolgens binnen dat account geregeld", vertelt Peter Eikelboom, product owner van de Eduwallet bij SURF, tijdens een tweede rondetafel over digital wallets in januari dit jaar. "Maar we willen tegenwoordig graag blijven leren én dat flexibel kunnen doen." Zo zijn er studenten die een vak aan een andere onderwijsinstelling volgen en werkenden die zich laten bijscholen. "De lerende moet dus centraal staan: je moet met jouw data bij verschillende instellingen onderwijs kunnen volgen. Dan moet je kunnen aangeven wie je bent, wat je kunt en wat je wil. Die data moeten niet bij een instelling liggen, maar bij jou."

Ongeacht in welke sector je zit, een goede wallet-toepassing maak je niet alleen. Dat doe je met een heel ecosysteem aan partijen, merkt ook Eikelboom. "De wallet is een app op je telefoon die data ophaalt bij verschillende databronnen." Alle onderwijsinstellingen zijn dus betrokken bij die wallet en daarmee onderdeel van het ecosysteem.

Bovendien is er software nodig om de data te verzamelen én uit te wisselen wanneer nodig. "De vraag is: wie gaat dat dan leveren. En moet zo'n onderwijsinstelling niet zelf een langlevend register bijhouden van alle data? Of moet dat bij een persoon staan? En hoe weet je dat al die partijen wel echt zijn wie ze zeggen? Daar komt een trust framework bij kijken: een set van afspraken, standaarden en regels die bepalen hoe al die partijen met elkaar samenwerken en elkaar kunnen vertrouwen. Maar wij onderzoeken naast trust-lists ook OpenID Federation, omdat die oplossing beter schaalt en past bij het onderwijs"

SURF

Pieter Eikelboom
Product Owner Eduwallet

Vertrouwen certificeren

Dat framework kan het Europese raamwerk zijn, dat voorkomt uit de eIDAS-verordening. Iedere lidstaat moet daar zijn eigen uitvoering aan geven, wat in Nederland onder de noemer EDI-stelsel gebeurt. "Dat stelsel bestaat uit leveranciers, een zogenaamde PID-provider, meerdere Attestation Providers, gecertificeerde wallets en vertrouwde partijen", vertelt Dibran Mulder, CTO bij Yivi. Yivi is een wallet van Nederlandse bodem, die ooit gestart is door Bart Jacobs, professor cybersecurity in Nijmegen.

"Het idee is dat landelijke stelsels wallet- en PID-providers certificeren", zegt Mulder. Dat werkt als volgt: Nederlandse vertrouwde partijen die data aanleveren, worden in ons EDI-stelsel opgenomen. Dat EDI-stelsel komt op zijn beurt weer in een Europese 'trust list' te staan. Het EDI-stelsel wordt dus door de EU vertrouwd en de partijen die daarin op de lijst staan, zijn door Nederland vertrouwd. Gecertificeerde partijen uit andere landen, komen in de stelsels van die landen terecht, die ook weer op de trust list van de EU staan. Op die manier weet je zeker dat een partij die data heeft geleverd ook een geverifieerde PID-provider is, ook als deze partij niet uit Nederland komt.

Het vertrouwen is daarmee wel geregeld, maar een goed ecosysteem heeft ook een zekere businesscase nodig. Daar zit nog een flinke uitdaging, merkt Mulder. "Zo'n wallet kost voor leveranciers van data geld en voor gebruikers van de data levert het waarde op: efficiëntie en datakwaliteit", zegt hij. Leveranciers moeten immers investeren in de aanlevering van data en eventueel het bijhouden daarvan. Afnemers gebruiken de data daarentegen voor hun eigen doeleinden, zoals het accepteren van nieuwe studenten of prijsvergelijkingen van energieleveranciers. Zij verdienen er daarmee vooral aan. "De vraag is: hoe level je dat?"

Burgers om geld vragen is in ieder geval geen optie: de EDI-wallets moeten voor hen gratis zijn. Yivi pakt het vooralsnog aan door een businesscase in de wallet zelf in te bouwen. "Een partij kan een groen vinkje krijgen, waar de data-gebruikende organisaties voor betalen. Dat geld gebruiken we om de leveranciers te compenseren voor de kosten. Wij nemen zelf een X-percentage van het betaalde geld."

Aan de slag in de energiesector

Voor Het Normo ligt er in ieder geval nog voldoende werk om een energie-wallet te ontwikkelen. Ook deze organisatie moet ontdekken hoe je data goed kunt uitwisselen in verschillende usecases, hoe betrokken partijen daarin kunnen worden samengebracht en wie dit alles dan gaat betalen. Maar wie weet hebben we ook hier aan het einde van 2026 belangrijke stappen gezet.

Waarom een digital wallet?

Voor de consument is het gemak, maar het heeft ook diveres andere voordelen, zegt Henk Marsman van de TU Delft. "Je hoeft je portemonnee niet meer uit je zak te trekken of überhaupt bij je te hebben." Voor bedrijven zijn er de standaard digitaliseringsvoordelen: geen papier, snellere transacties, makkelijkere verwerking. Maar de Europese Unie had bij het opnemen van wallets in de identiteitswetgeving een ander motief: veiligheid en autonomie. Met een wallet heb je meer controle terug over wat je deelt en met wie. Dat maakt ook nieuwe mogelijkheden mogelijk, zoals selectieve gegevensdeling: in plaats van je geboortedatum kun je simpelweg bevestigen dat je 18-plus bent.

Een wallet werkt bovendien nooit alleen. "Je hebt een heel ecosysteem nodig", benadrukt Marsman. Dat ecosysteem bestaat uit partijen die data leveren, partijen die data gebruiken, de organisaties die daar de benodigde software voor maken, beheerders en natuurlijk de eigenaren van de data: de burgers. Daarnaast bestaat uit techniek, het juridische kader en de maatschappelijke acceptatie. Maar dat ecosysteem heeft ook een gezonde businesscase nodig, en die is er nog niet echt. "Er is alleen maar een verdienmodel voor gesubsidieerde wallets." Een commercieel model is lastig: burgers mogen er niets voor betalen en voor andere verrekenmodellen moet je gebruiksgegevens hebben, die je niet mag vastleggen vanwege de privacy-instellingen. Verder kan de adoptie lastig zijn. Als je concurreert op gebruiksgemak, win je het waarschijnlijk niet van Google en Apple, die "een paar honderd UX-developers meer hebben dan wij op overheidswallets". Marsman vraagt zich dan ook af of een digital wallet eigenlijk geen publieke infrastructuur is, vergelijkbaar met de snelweg. "De overheid onderhoudt de snelweg vanuit belastinggeld, en dat werkt ook."

Overigens zijn er diverse Europese landen die al een wallet op de markt hebben. Denk bijvoorbeeld aan Italië. Er is zelfs al een Italiaanse student geweest die met zijn wallet bij een Nederlandse onderwijsinstelling kwam. Maar in Nederland hebben we nog geen wallet en waarschijnlijk lukt dat ook niet voor eind 2026. Nederland startte laat met de ontwikkeling van de NL Wallet en de Europese implementatierichtlijnen worden nog altijd bijgewerkt, wat onzekerheid geeft. Verder moeten landen een certificeringsschema hebben om wallets toe te laten, maar ook dat heeft Nederland nog niet.

Toch loopt Nederland volgens Marsman niet flink achter. "We zijn niet helemaal nergens mee bezig, maar ook niet de frontrunners. Nederland bevindt zich in de middenmoot, samen met landen die de EDI-deadline van eind 2026 ook niet gaan halen." Landen die al wél een wallet hebben, zijn nog niet door de vereiste certificering. Bovendien richten de voorlopers zich vooral op identificatie, niet op het delen van credentials. "Ik denk dat we het niet slecht doen."

De Eduwallet: diploma's over de grens

Een wallet werkt nooit alleen, benadrukt Peter Eikelboom van SURF. Je hebt een heel ecosysteem aan partijen nodig, en in het onderwijs is dat ecosysteem al langer de norm. SURF opereert als coöperatie: de meer dan honderd onderwijsinstellingen bepalen samen wat er nodig is, en SURF organiseert het. "Zij beslissen wat ze nodig hebben en of SURF dat voor hen centraal kan organiseren." In de huidige pilotfase doen mbo's, hbo's en wo's samen ervaring op en bepalen ze gezamenlijk wat de Eduwallet moet kunnen.

Juist over de grens wordt de meerwaarde duidelijk. Nu gaat er bij een buitenlandse student nog een hele organisatie aan de slag om papieren na te lopen en aanvullende documentatie op te vragen. De belofte van de Eduwallet is dat dit grotendeels automatisch kan: een instelling leest digitaal uit wat een vak inhoudt, hoeveel studiepunten het waard is en of het aansluit op de eigen opleiding. De TU Delft heeft al 200.000 online internationale studenten per jaar, waarvan de helft buiten Europa.

Dat dit werkt, vereist dat alle partijen dezelfde standaarden hanteren, ook buiten Europa. "Educatie houdt niet bij Europa op", zegt Eikelboom. De zusterorganisaties van SURF in andere landen kennen elkaar dan ook goed en stemmen de digitale uitwisseling met elkaar af. Eikelboom raadt andere sectoren aan zich aan te sluiten bij bestaande standaardisatiegemeenschappen. "Zodat we met elkaar dit ecosysteem mooi vliegend kunnen krijgen."